
een eenheid te zijn. Door het onderrichten van alle kinderen in de islam kon de nationale eenheid versterkt worden. Het onderwijs blijkt ook een belangrijke bindende factor te zijn wanneer Kuyper Griekenland analyseert. Onder de Grieken vond Kuyper geen respect van de mindere voor de meerdere. Dit is te wijten aan de grote politieke verdeeldheid in het land en het sterke Griekse individualisme. Iedereen denkt het beter te weten. De gelijkheid van de burgers werd er volgens Kuyper te ver doorgevoerd. 'Zelfs de domste acht dat hij evengoed tot oordelen in staat is als de kundigste geleerde.'³⁷ Deze houding belemmerde de Grieken om tot gemeenschapszin te komen via het onderwijs. Kuyper liet in zijn boek doorschemeren dat hij dat liever anders ziet: in een samenleving met een hiërarchie moet het hoger gezag gerespecteerd en geaccepteerd worden – zowel in de politiek als het onderwijs.

Ten slotte is het onderwijs voor Kuyper belangrijk voor de toekomst, voor de ontwikkeling van het land. Dat blijkt in de bespreking over Egypte en Marokko. In Caïro is het onderwijs sterk ontwikkeld. De invloed vanuit het onderwijs uit Caïro op andere landen was groot, zeker op het gebied van de inrichtingen van het onderwijs. Het islamitisch onderwijs stond op een hoog niveau. Daarbij was er in het onderwijs ook aandacht voor het Europees onderwijs. De Fransen en Engelsen brachten in Caïro hun kennis en onderwijssystemen over. Het onderwijs in Caïro zorgde voor een hoog ontwikkelingsniveau van Egypte, voor een grote invloed van Egypte op nabij gelegen landen, alsook voor goede banden met Europa. Het onderwijs beschreef Kuyper hier dus als een belangrijke factor voor de toekomst van een land.

Modernisering en toekomst

Kuyper was op zijn reis rond de Middellandse Zee bijzonder geïnteresseerd in de manier waarop volkeren hun positie bepaalden ten opzichte van de moderniteit. Hij schreef veel over vooruitgang en groei, maar ook over achterblijven en verval. Daarnaast stelde hij zich voortdurend de vraag of er toekomst was voor een volk. Hier komt, naast de beschrijvende aard van Kuypers werk, ook de normatieve, evaluerende aard naar voren. Kuyper had zich, aan het einde van zijn hoofdstukken waarin hij de landen beschrijft, een oordeel gevormd over de toekomst van het beschreven land. Hij keek over de horizon van zijn eigen tijd heen naar de toekomstige status van een Middellandse Zee land, en naar de rol van het land in de toekomstige ontwikkeling van het Midden-Oosten. Deze rol werd nauw betrokken op de economische, politieke en sociale werkelijkheid van de Middellandse Zee landen. Kuyper had aandacht voor de dynamische werkelijkheid waarin hij leeft. De ontwikkeling van de landen die hij bezocht koppelde hij nadrukkelijk aan de volksaard

³⁷ Ibidem, II, p. 177.